

Гарькавець С. О., доктор психологічних наук, професор, професорка факультету психології та соціології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Кондратьєва А. О., здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, IV курс, спеціальність «Психологія» Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ «ЦИФРОВАНОГО ІНДИВІДА»

Натепер, багато дослідників акцентовано розглядають проблеми штучного інтелекту та його можливого впливу на майбутнє людства. Також спостерігається значний інтерес науковців до вивчення питань, що пов'язані з цифровізацією як суспільних, так й групових і міжособистісних відносин.

У 1950 р. Айзек Азімов опублікував збірник науково-фантастичних оповідань «Я, робот», у якому сформулював три закони робототехніки:

1. Робот не може нанести шкоду людині або власними без діями припустити, щоб людині була нанесена шкода.
2. Робот зобов'язаний підкорятися усім наказам, що надає людина, крім тих наказів, що суперечать Першому Закону.
3. Робот повинний піклуватися про власну безпеку у тій мірі, у якій це не суперечить Першому та Другому Законам.

Цей збірник став відправною точкою того, що науковці стали розробляти та досліджувати не тільки проблему «роботобудування», а й проблему «цифрованого індивіда», що натепер набула більш-менш чітких контурів. Останнього часу, люди стають все більш залежними від цифрових пристроїв, цифрових кодів, що змінюють їх психології та сприяють набуттю ними нових якісних характеристик. Отож питання, щодо психологічних особливостей індивідів, які будуть існувати у світі панування інформаційних, цифрових мереж, уже сьогодні є абсолютно актуальним та очікує на аргументовану відповідь.

Науковці з різних областей наукового знання (Н. Бостром [1], М. Каку [3],

Р. Курцвейл [4], М. Тегмарк [5], С. А. Шумський [6] та ін.) прагнуть з'ясувати змістовні особливості цифрової епохи, місце людей та штучного інтелекту у ній, координати існування машин і людей, як в протиставленні між ними, так й в інтеграції. Проте, ми пропонуємо подивитися саме на психологічну природу «цифрованої людини», здатності її бути продуктивною та життєспроможною у світі «цифрового задзеркалля».

Як ми вважаємо, незабаром виникнуть нові комбінації психологічних типів особистості, які якісно будуть відрізнятися від тих, що існують зараз. При цьому такі «цифровані індивіди» можуть бути двох вимірів: ті, хто набуває нових якісних характеристик на підставі опанування «цифрового життя» та ті, хто буде продуктом інтеграції машинного навчання та людських знань в сфері психології, нейробіології, нейрофізіології тощо.

Тобто, на наш погляд, представники цих двох груп будуть мати різні якісні характеристики, а з часом й різні психологічні властивості, що може призвести до конфлікту між ними.

Перша група, назовемо її ЦІ-1 – це індивіди, які самотужки долають проблеми особистісного зростання в умовах цифровізації соціальних координат існування. Тобто, особистість використовує власні потенціали для набуття життєво необхідних знань, навичок та умінь, що забезпечують її відповідність цифровій епосі. Якщо індивід виявляється неспроможним, то відбувається його соціальна маргіналізація, а звідси увесь комплекс деструкцій, що сьогодні ми можемо спостерігати у злочинці, людей з різними девіаціями тощо.

Друга група, ЦІ-2 – це продукт інтеграції машинного навчання та людських знань в сфері психології, нейробіології, нейрофізіології тощо. Це люди, які крім власних психологічних спроможностей будуть мати можливість покладатися на спроможності машинного навчання. Наприклад, індивіду будуть вживлюватися чипи, що відстежуватимуть її стан здоров'я, когнітивні функції, емоційні стани тощо. Такі люди отримають значних переваг перед іншими, вони стануть невразливими перед небезпеками, що переслідують звичайних людей. Але, це прибавить їм спокуси щодо поверхового ставлення до інших, які не мають таких

властивостей.

Отже, можливо ми будемо мати два психологічних типу людей. Перший вимушений буде наздоганяти те, що штучний інтелект буде пропонувати у якості орієнтирів, ідеалів, нового людського Акме. Другий – буде частково носієм штучного інтелекту, що значно полегшить їх просування по щаблям нової соціально-оцифрованої реальності та швидкого досягнення найвищих вершин самореалізації.

Проте, така реальність буде мати конфліктне протиріччя, що й зараз виступає «основою саморозвитку індивіда та соціальних систем, де акцентується положення на не униканні конфліктів, а на активному пошуку адаптаційних виходів із них» [2, с. 46]. Тобто, все буде залежати від того, наскільки зазначені типи «цифрованих індивідів» будуть шукати компромісу, уникати проявів агресії та насилля відносно один одного.

Нова соціально-цифрована реальність повинна бути побудована на принципах толерантного ставлення індивідів до існуючого різноманіття. Звідси «цифрований індивід» має бути позбавлений всіх деструкцій, що породжують ксенофобію та різні прояви насилля як на міжособистісному, так й міжгруповому рівнях. Та це стане можливим, якщо машинне навчання буде запрограмоване не тільки та не стільки, як на отримання людиною «безсмертя», а на пріоритет розвитку біофілії та людиноцентризму. Останні події, що пов'язані з розв'язаною війною путінським режимом РФ проти України та її народу, свідчить про крихкість таких надій та небезпеку оволодіння сучасними терористами технологій штучного інтелекту.

Отже, проблема психології «цифрованого індивіда» є багатоаспектною та системною. За останній час вона значно поглибилася, що зумовлює необхідність розроблення методологічного підґрунтя, методичного інструментарію щодо її всебічного вивчення. Взагалі, завдання теперішнього та майбутнього – це зробити наш світ більш цивілізованим, у якому повинно бути гідне місце для кожної людини, а між людьми існувало порозуміння, прагнення до свободи та поваги прав іншого.

Список використаних джерел:

1. Бостром Н. Искусственный интеллект. Этапы. Угрозы. Стратегии. М.: Изд-во Манн, Иванов и Фербер, 2015.
2. Гарькавець С. О. Соціальні конфлікти: словник-довідник. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. 120 с.
3. Каку М. Будущее разума. М.: Альпина Паблишер, 2018. 502 с.
4. Курцвел Р. Эволюция разума, или Бесконечные возможности человеческого мозга, основанные на распознавание образов. М.: Эксмо, 2018. 352 с.
5. Тегмарк М. Життя 3.0. Доба штучного інтелекту. К.: Вид-во «Наш Формат», 2019. 432 с.
6. Шумский С. А. Воспитание машин. Новая история разума. М.: Альпина Паблишер, 2021.